

ประโยค ป.ธ. ๙
แปล มครเป็นไทย
สอบ วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

๑. วิถีจิตดาวसानะติ ตทาลมฺพนปริโยสานานํ ชวนปริโยสานานํ วา
 วิถีจิตตานํ อวसानะ ๑ ตตถ กามภวโต จวิตฺวา ตตถเวย อุปฺปชฺชमानานํ
 ตทาลมฺพนปริโยสานานํ เสสานํ ชวนปริโยสานานํ ติ ชมฺมานุสารถิยํ วุตฺตํ ๑
 ภวฺกฺกขเยวาทิ ยถิ เอกชวนวิถิโต อธิกตฺรายเสโส สียา ตทา ภวฺกฺกวาสานะ
 วา อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺชติ อถ เอกจิตฺตกฺขณายเสโส สียา ตทา วิถีจิตฺตาวสานะ
 วา อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺชติ ๑ ตถจ อตีตกมฺมาทิวิสยเมว ๑ ตสฺसानนฺตรเมวาทิ
 อิมินา อนฺตฺราภวาทิมตํ ปฏิกฺกชฺปิติ ๑ ยถารหนฺติ กมฺมกฺรณกาลสฺส
 วิปากทานกาลสฺส จ อนฺรูปวเสน ๑ อถวา วิปฺจจมานกมฺมานุรูปํ อนฺุสยวเสน
 ชวนสหชาตวเสน วา ปวตฺติ อนฺรูปโตติ อตฺโต ๑ นนฺ จ อวิชฺชานฺุสย-
 ปริกฺกชฺเตนาติอาทิ วุตฺตํ ชวนสหชาตานญจ กถิ อนฺุสยภาโวติ ๑ นายิ
 โทโส อนฺุสยสทิสตาย ตาสมฺปิ อนฺุสยโวหารโต ๑ อิตฺรธา อกฺุสลกมฺม-
 สหชาตานิ ภวปฺตถนาสหชาตานิ วา จุติอาสนฺนชวนสหชาตานญจ สงฺคโห
 น สียา ๑ อวิชฺชว อุปฺปทินฺตถเนน อนฺุสยนโต ปวตฺตนโต อนฺุสโย ๑ เตน
 ปริกฺกชฺเตน ปรีวาริเตน ๑ ตณฺหานฺุสโยว มฺลํ ปชานํ สหการิการณญคฺ
 อิมสฺสาติ ตณฺหานฺุสยมฺลโก ๑ สงฺขารเณติ กุสลากุสลกมฺเมเนน กมฺมสทคต-
 ผสฺสาทิมฺมสมฺทาเยน จุติอาสนฺนชวนสหชาเตน วา เตน ชนฺิยมานํ ๑
 อวิชฺชย ทิ ปฏิกฺกชฺณนาทินเว วิสเย ตณฺหา นเมติ ชฺปนกสงฺขารสมฺมตา
 ยถาวุตฺตสงฺขารา ชฺปนฺติ ๑ ยถาหุ

อวิชชาตคณาสงขาร-	สหเชหิ อปายินิ
วิสยาทินวจฺจาทน-	นมมนิ ชฺปนมฺปิ จ
อุปฺปทินฺเนหิ เสสานํ	จาทนํ นมนมฺปิ จ
ชฺปนกา ปน สงฺขารา	กุสลา ว ภวนฺติชชาติ ๑

๒. สมบุตฺตชฺรเมหิ ปฺริคฺคยหฺมานนฺติ อตฺตนา สมบุตฺตเตหิ
 ผสฺสชาติหิ ชฺรเมหิ สมบุตฺตตปฺจยาทีนา ปฺริวเรตฺวา คยฺหมานํ ฯ สหฺชาตา
 ฯเปฯ ภูตฺนฺติ อตฺตนา สหฺชาตานํ ปฺติภูจฺจานภาเวน ปฺชานภูตํ ฯ มโนปฺพุพฺพคฺมา
 ชฺรมาติ หิ วุตฺตํ ฯ ภาวนตฺรปฺฏิสนฺชานวเสนาติ ปฺริมภฺวานตฺรสุส ปฺจณฺิมภฺวานตฺรสุส
 จ อณฺณมณฺณํ เอกาพฺพุธํ วย ปฺฏิสนฺทหนฺวเสน ฯ อุปฺปชฺชมานเมว ปฺภูจฺจติ
 น อีโต คนฺตุวาทิ อธิปฺปาโย ฯ น หิ ปฺริมภฺวาปฺริยาปฺนโน โกจฺจ ชฺรโม
 ภฺวานตฺรํ สงฺกมฺติ ฯ นาปี ปฺริมภฺวาปฺริยาปฺนฺนเหตุหิ วินา อุปฺปชฺชติ
 ปฺฏิโฆสฺสทีปฺมทฺทาที วยาติ อลฺมตฺติปฺปญฺเจน ฯ มนฺทํ หุตฺวา ปวตฺตานิ
 มนฺทปฺปวตฺตานิ ฯ ปฺจจุปฺปนฺนาลมฺพเนสฺวาปาลมาคเตสฺ มโนทฺวาร คตฺตินิมิตฺตวเสน
 ปฺลยจฺทฺวารเร กมฺมณฺิมิตฺตวเสนาติ อธิปฺปาโย ฯ

ปฺฏิสนฺธิ ฯเปฯ ลพฺภตฺตีติ มโนทฺวารे ตาว ปฺฏิสนฺธิยา จตฺนุนํ ภาวฺจฺจกานํ
 ปฺลยจฺทฺวารเร ปน ปฺฏิสนฺธิยาวิ ปฺจจุปฺปนฺนาลมฺพนภาโว ลพฺภติ ฯ ตถาหิ
 กสฺสจฺจ มโนทฺวารे อาปาลมาคตํ ปฺจจุปฺปนฺนํ คตฺตินิมิตฺตมารพฺก อุปฺปนฺนาย
 ตทาลมฺพนปฺริโยสฺซานาย จิตฺตวีถิยา อนนฺตฺรํ จุตฺติจิตฺเต อุปฺปนฺเน ตทนฺตฺรํ
 ปฺลยจฺจิตฺตกฺขณายูเก อาลฺมพฺเน ปวตฺตาย ปฺฏิสนฺธิยา จตฺนุนํ ภาวฺจฺจกานํ
 ปฺลยจฺทฺวารเร จ ฌาตกาทีหิ อุปฺภุจฺจาปีเตสฺ เทยฺยชฺรเมสฺ วณฺณาทีเก อารพฺก
 ยถารหํ ปวตฺตาย จิตฺตวีถิยา จุตฺติจิตฺตสุส จ อนนฺตฺรํ เอกจฺจิตฺตกฺขณายูเก
 อาลฺมพฺเน ปวตฺตาย ปฺฏิสนฺธิยา ปฺจจุปฺปนฺนารมฺมณฺเ ปวตฺติ อุปฺลพฺภตฺตีติ
 อยเมตฺถ สงฺเขโป ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๙ แปล มครเป็นไทย

๑. บทว่า วิถีจิตตาวสานน คือ (จุดิจิตเกิดขึ้นแล้วดับไป) ในที่สุดแห่งวิถีจิตทั้งหลาย ซึ่งมีตทาลัมพณะเป็นที่สุด หรือที่มีชวณะเป็นที่สุด ฯ ในธรรมานุสารณิ พระอนุรุทธาจารย์กล่าวว่า บรรดาภพเป็นต้นนั้น วิถีจิตของสัตว์ผู้จุติจากภพแล้วเกิดในภพนั้นเท่านั้น ชื่อว่า มีตทาลัมพณะเป็นที่สุด ของสัตว์ที่เหลือ ชื่อว่า มีชวณะเป็นที่สุด ฯ บทว่า ภวญฺจกุกุขย ความว่า ถ้ายังมีความเหลืออยู่แห่งอายุ (ของอารมณฺ) เกินกว่าวิถีแห่งชวณะ ๑ ในกาลนั้น จุดิจิตเกิดขึ้นในที่สุดแห่งภวังค์แล้วดับไป หรือถ้ายังมีความเหลืออยู่แห่งอายุ (ของอารมณฺ) ชั่ว ๑ ขณะจิต ในกาลนั้น จุดิจิต เกิดขึ้นในที่สุดแห่งวิถีจิตแล้วดับไป ฯ ก็ จุดิจิตนั้น มีกรรมเป็นต้นที่เป็นอดีต เป็นอารมณฺอย่างเดียว ฯ ด้วยบทว่า ตสฺसानนุตรเมว นี้ พระอนุรุทธาจารย์ ปฏิเสธมติของผู้มีวาทะว่า มีภพในระหว่าง (คือมีภพอื่นคั่นอยู่ระหว่างจุดิจับปฏิสนธิ) ฯ บทว่า ยถารหํ ได้แก่ ด้วยอำนาจอนุรูปแก่เวลาที่ทำกรรม และแก่เวลาที่กรรมให้ผล ฯ อีกอย่างหนึ่ง อธิบายว่า โดยอนุรูปแก่ความเป็นไปอย่างเหมาะสมแก่กรรมที่กำลังให้ผล ด้วยอำนาจแห่งอนุสัย หรือด้วยอำนาจธรรมคืออวิชา และตัณหาที่เกิดร่วมกับชวณะ ฯ

มีการท้วงว่า ก็พระอนุรุทธาจารย์ กล่าวคำมีอาทิว่า อวิชาอนุสย-ปริกฺขิตฺเตน (ปฏิสนธิจิต อันสังขารที่ห้อมล้อมด้วยอวิชานุสัยให้เกิดอยู่) ไว้แล้วมิใช่หรือ ความที่อวิชาและตัณหาที่เกิดร่วมกับชวณะ เป็นอนุสัย จะมีได้อย่างไร ฯ แก้วว่า ความที่อวิชาและตัณหาที่เกิดร่วมกับชวณะ เป็นอนุสัยนี้ ไม่มีโทษ (ไม่ผิด) เพราะอวิชาและตัณหาแม้เหล่านั้นก็เรียกว่าอนุสัยได้ โดยมีสภาพเหมือนกับอนุสัย ฯ เมื่อจะถือเอาเนื้อความโดยประการนอกนี้ การสงเคราะห์อวิชาและตัณหาที่เกิดร่วมกับอกุศลกรรม หรือที่เกิดร่วมกับความปรารถนาภพ และที่เกิดร่วมกับชวณะอันใกล้ชิดต่อจุดิจิ (เข้าในคำว่า

อวิชชานุสยปริกขิตเตน) ก็ไม่พึงมี ฯ อวิชชานั้นเอง ชื่อว่า อนุสัย เพราะนอนเนื่อง คือ เพราะเป็นไปโดยอรรถว่า ยังละไม่ได้ ฯ อันสังขารนั้น ซึ่งถูกอวิชชาห้อมล้อม คือ แวดล้อมแล้ว ฯ ตัณหานุสัยนั้นแล เป็นมูล คือ เป็นประธานได้แก่ เป็นเหตุทำผลร่วมกันแห่งสังขารนี้ เพราะเหตุนั้น สังขารนี้ จึงชื่อว่า มีตัณหานุสัยเป็นมูล ฯ

บทว่า **สงฺขารณ** ความว่า (ปฏิสนธิจิต) อันกุศลกรรมและอกุศลกรรมอันความประชุมแห่งธรรมมีผัสสะเป็นต้น ที่สหรถด้วยกรรม หรืออันความประชุมแห่งธรรมมีผัสสะเป็นต้นนั้น ที่เกิดร่วมกับขณะอันใกล้เคียงจิตจิตให้เกิดอยู่ ฯ จริงอยู่ ตัณหาห้อมล้อมวิญญูญาณไปในอารมณ์ อันมีโทษที่ถูกอวิชชาปิดบังไว้ สังขารตามที่กล่าวแล้ว ซึ่งเรียกกันว่า ขิปนกสังขาร ห้อมหัตถวิญญูญาณไป (ในอารมณ์มีกรรมเป็นต้น) ฯ เหมือนอย่างที่พระอาจารย์ทั้งหลาย กล่าวไว้ว่า

อวิชา ตัณหา และสังขาร ที่เกิดร่วมกับจิตของเหล่าสัตว์
ผู้เกิดในอบาย ปิดบังโทษแห่งอารมณ์ น้อมและหัตถวิญญูญาณ
ไป (ในอารมณ์ที่มีโทษ) อวิชชานุสัยและตัณหานุสัย ที่ยัง
ละไม่ได้ ของเหล่าสัตว์ ผู้ถึงสุคติที่เหลือ ปิดบังโทษของ
อารมณ์ และน้อมจิตไป (ในอารมณ์ที่มีโทษ) แต่ในสุคติ
ปฏิสนธินี้ สังขารที่ซัดไป เป็นกุศลอย่างเดียว ฯ

๒. สองบทว่า **สมฺปยุตฺตตฺตมฺเมหิ ปริคฺคฺยฺหฺมานํ** ความว่า ใจอันธรรมทั้งหลายมีผัสสะเป็นต้น ที่ประกอบกับตนแวดล้อม ประคับประคองอยู่ โดยเหตุมีสัมปยุตตปัจจัยเป็นต้น ฯ คำว่า **สหขตา** ฯเปฯ **ภูตํ** ความว่า ใจชื่อว่าเป็นประธาน เพราะ ฯ ความเป็นที่ตั้งอยู่แห่งธรรมทั้งหลาย ที่เกิดร่วมกับตน ฯ สมจริงดังที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ว่า ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า ฯ บทว่า **ภวนฺตรปฏิสนฺธานวเสน** ความว่า ด้วยอำนาจการเชื่อมต่อระหว่างภพก่อนกับภพหลัง คุงให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน ฯ อธิบายว่า ใจกล่าวคือปฏิสนธิ ที่เกิดขึ้นเท่านั้น ห้อมตั้งอยู่ หาได้ไปจากโลกนี้แล้วตั้งอยู่ไม่ ฯ จริงอยู่ ธรรมใด ฯ ที่นับเนื่องในภพก่อน ห้อมไม่ล่วงล้ำไปสู่ภพอื่น ฯ

ทั้งย่อมไม่เกิด เว้นจากเหตุที่นับเนื่องในภพก่อน เปรียบเหมือนเสียงสะท้อน แสงสว่าง และดวงตรา เป็นต้น ฉะนั้น ดังนั้น พอกันทีกับความชักช้าเกินไป ฯ
 ขวนจิตเป็นธรรมชาติอ่อนกำลังเกินไป ชื่อว่า เป็นไปอ่อน (ในมรณาสันนวิถี) ฯ
 อธิบายว่า เมื่ออารมณ์ที่เป็นปัจจุบันนั่นเอง มาสู่คลอง (มาปรากฏ) ในมโนทวาร ด้วยอำนาจคตินิมิต ในปัญญาทวาร ด้วยอำนาจกรรมนิมิต (ความตายย่อมมี) ฯ

หลายบทว่า ปฏิสนธิ ฯเปฯ ลพฺภติ ความว่า ความที่ปฏิสนธิจิต (๑ ขณะ) และภวังคจิต ๔ ขณะ มีอารมณ์เป็นปัจจุบัน ย่อมได้ในมโนทวารก่อน แต่ความที่ปฏิสนธิเท่านั้น มีอารมณ์เป็นปัจจุบัน ย่อมได้ในปัญญาทวาร ฯ
 จริงอย่างนั้น ในคำว่า ปฏิสนธิ ฯเปฯ ลพฺภติ นี้ มีความสังเขปดังนี้ว่า เมื่อจิตเกิดขึ้นในลำดับแห่งวิถีจิต อันมีตาทลัมพะณะเป็นที่สุด ซึ่งปรารภคตินิมิตที่เป็นปัจจุบัน อันมาสู่คลอง (อันมาปรากฏ) แก่คนบางคน ในมโนทวาร เกิดขึ้น ย่อมได้ความเป็นไปในอารมณ์ที่เป็นปัจจุบันแห่งปฏิสนธิจิต (๑ ขณะ) แห่งภวังคจิต ๔ ขณะ อันเป็นไปในอารมณ์ที่มีอายุ ๕ ขณะจิต ในลำดับแห่งจิตจิตนั้น แต่ย่อมได้ความเป็นไปในอารมณ์ที่เป็นปัจจุบันแห่งปฏิสนธิ ซึ่งเป็นไปในอารมณ์อันมีอายุ ๑ ขณะจิต ในลำดับแห่งวิถีจิตและจิตจิตที่ปรารภเป็นต้น ในไทยธรรมทั้งหลาย อันคนผู้เป็นญาติเป็นต้นเข้าไปตั้งไว้ เป็นไปตามสมควรในปัญญาทวาร ฯ